

PARCUL DIN IVANCEA, MONUMENT AL NATURII

DRD. **CRISTINA CIOBANU**,
CERCETĂTOR ȘTIINȚIFIC STAGIAR, LABORATORUL
IMPACT ECOLOGIC ȘI REGLEMENTĂRI DE MEDIU,
INSTITUTUL DE ECOLOGIE ȘI GEOGRAFIE
AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

PARCURILE MOȘIEREȘTI (BOIEREȘTI) REPREZINTĂ O PARTE IMPORTANTĂ A PATRIMONIULUI LOCAL. ELE FORMEAZĂ PEISAJE DEOSEBITE ÎN CARE SE ÎMBINĂ ARMONIOS CREAȚIA UMANĂ ȘI FRUMUSEȚEA NATURII. VA-LOAREA LOR REZIDĂ ÎN SPECIILE EXOTICE DE PLANTE, CONCEPTUL DE AMENAJARE, ISTORIA PE CARE O COMPORTĂ, INCLUSIV A FOȘTILOR STĂPÂNI, PE CARE O PĂSTREAZĂ ȘI O PERPETUEAZĂ.

Un element deosebit al parcurilor moșierești locale este stilul amenajării. Crearea parcurilor vechi moșierești s-a făcut conform stilurilor arhitecturii peisajere (stilul peisajer și mixt), principiilor dominante în secolul XIX și specificului locului. Ele înglobează gusturile proprietarilor și tendințele din domeniu existente în acea perioadă, adaptate condițiilor naturale locale.

Pe întreg teritoriul republicii au fost amenajate circa 60 de parcuri moșierești [3]. În partea centrală au fost create 14 parcuri moșierești [2] diferite ca stil, concept de amenajare și colecție dendrologică. Unul dintre acestea este parcul Ivancea din satul Ivancea, raionul Orhei. El a fost înființat în anul 1880, fiind amenajat în stil mixt.

OBIECTUL ȘI METODELE

Obiectul de studiu al lucrării îl constituie parcul moșieresc (boieresc) Ivancea din satul Ivancea, raionul

Orhei. Parcul datează din anul 1880, are o suprafață de 3,5 ha și a fost amenajat în stil mixt. Este un obiectiv cu statut de protecție dublu, ocrotit de Legea Republicii Moldova privind fondul ariilor naturale protejate de stat nr. 1538-XIII din 25.02.1998, ca monument de arhitectură peisajeră, și de Legea privind ocrotirea monumentelor nr. 1530-XII din 22.06.1993, în cadrul Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531-XII din 22 iunie 1993, ca parte a conacului familiei Balioz cu parc, fiind consemnat la numărul 1139.

Pentru a determina caracteristicile parcului, au fost evaluate vizibilitatea, accesibilitatea, caracterul recreativ și estetic, utilizându-se calificativele și principiile din domeniu după Moiseev V., Ianovski L., Maximov V. [4]. Speciile de plante au fost determinate utilizându-se cercetările specialiștilor Leontiev P. [5], Dormidontova V. [3] și determinatoarele de specialitate [6]. Totodată, au fost efectuate vizite pe teren (în anotimpul de toamnă) pentru a evalua starea parcului, s-a discutat cu personalul de la fața locului și s-au cercetat izvoarele de specialitate.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Parcul Ivancea este situat în satul Ivancea din raionul Orhei. Inițial, era amplasat la marginea

satului, însă, cu timpul, odată cu extinderea localității, a ajuns să se includă în spațiul din interiorul satului.

Domeniul de la Ivancea a fost creat în 1852-1873 [8], parcul fiind sădit în 1880, de către Karp A. Balioz. De pe site-ul oficial al Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, actualul proprietar, aflăm că pentru salvagardarea acestui monument, în 1981, o parte din construcțiile conacului și parcul au fost transmise în gestiunea muzeului. După realizarea unui program de restaurare, în anul 1984, în incinta clădirii a fost inaugurat Muzeul Meșteșugurilor Populare din Moldova. În anii 1985-1990 au fost efectuate lucrări de restaurare a parcului și a altor edificii amplasate în partea de nord a conacului. În rezultat, a fost creat un complex muzeal, care a devenit un obiect turistic atractiv.

În anul 1996, Ministerul Culturii și Ministerul Agriculturii și Alimentației, acționând în conformitate cu legislația în vigoare, în vederea restabilirii integrității Conacului Balioz ca monument de importanță națională, au transmis la balanța Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală construcțiile conacului, care se aflau în gestiunea Gospodăriei Agricole „Ivancea” (moara cu abur și oloinița, casa morarului, depozitele, grajdurile și alte construcții gospodărești). Toate edificiile se aflau într-o stare deplorabilă. În lipsa mijloacelor financiare de la bugetul de stat pentru restaurarea acestor monumente, direcția muzeului a întreprins diverse acțiuni pentru atragerea în acest scop a unor surse extrabugetare [9].

În anii 2006-2007, de comun acord cu „Casa Vinului” S.R.L. a fost elaborat un proiect de revitalizare, muzeificare și includere în circuitul turistic național și internațional a complexului arhitectural-istoric „Conacul Balioz” [10]. Proiectul avea drept scop stoparea procesului de degradare a edificiilor din care este construit conacul, restaurarea și restabilirea aspectului inițial al tuturor obiectelor, muzeificarea lor și crearea unui complex turistic original în Republica Moldova, pentru aceasta fiind încheiate 2 contracte între cei doi parteneri [11, 12]. În anul 2007, SRL „Casa Vinului”, fără a elabora în condi-

țiile legii documentația de proiect de restaurare, a demarat lucrări de construcție la Conacul Balioz. Ulterior, în anul următor, lucrările au fost stopate, această situație rămânând conservată până în prezent. De remarcat faptul că lucrările realizate de SRL „Casa Vinului” la Conacul Balioz se află în contradicție flagrantă cu principiile de restaurare a obiectelor de patrimoniu cultural, denaturând și degradând monumentul de arhitectură. În anul 2010, Muzeul de Etnografie și Istorie Naturală a înaintat în instanța de judecată o cerere privind rezilierea contractelor nr. 105 și nr. 106 din 17.10.2006 cu SRL „Casa Vinului”, problema fiind tergiversată până în prezent, fără a se lua o decizie corespunzătoare [13]. Litigiul celor două părți mai durează, în timp ce ansamblul se degradează în mod alarmant.

Despre acest parc au scris mai mulți autori: Leontiev P. (1967) [5], Dormidontova V. (1991) [3], Tarhon P. (2011) [7] și alții. Primele studii au fost semnate de Leontiev P., cercetătorul făcând o analiză succintă a condițiilor fizico-geografice, elaborând schema parcului, identificând speciile de arbori, arbuști, precum și speciile rare de plante. În 1976, Kravciuc Iu. și alți colaboratori au trecut în revistă acest parc într-un studiu despre monumentele de pe teritoriul republicii [9]. Următoarele studii privind parcul au fost realizate în 1992 de Dormidontova V., cercetătorul acordând o atenție deosebită planificării arhitecturale a parcului. Astfel, a fost examinat în mod detaliat fiecare sector al parcului, elementele de planificare arhitecturală și principiile utilizate la amenajarea parcului, totodată, s-a efectuat o reactualizare a schemei parcului.

Pentru început, vom elucida rezultatele privind evaluarea caracteristicilor parcului, deplasarea pe teren datând din octombrie 2013. **Caracterul recreativ** este mediu, calificativul fiind 2. Unele componente ale parcului necesită măsuri de ameliorare: de exemplu, o parte din alei și havuzurile; este necesar de a curăța terenul de gunoiul care a rămas de la reconstrucția clădirilor și de a îmbunătăți circulația pe întreg teritoriul. Parcul prezintă un **aspect estetic** de 2 puncte (din 3 posibile). Deși mulți indicatori privind evaluarea terenului sunt pozitivi, pe teritoriul

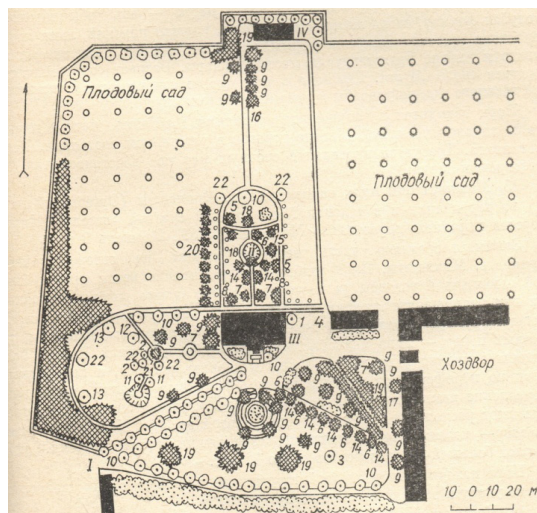

Fig. 1. Planul-schemă al parcului Ivancea [1].

I - Intrare; II-IV – Construcțiile conacului, 1-22 – specii de plante

parcului, atât în livadă, cât și în zona decorativă, există un mare număr de arbori uscați, în special de conifere. Acest fapt diminuează frumusețea parcului și, totodată, periclitează siguranța vizitatorilor și a personalului. Alte elemente care au determinat acest calificativ sunt: havuzurile neamenajate, gazonul care necesită o întreținere mai bună, lipsa infrastructurii. Parcul este accesibil pentru vizitatori, circulația fiind satisfăcătoare aproape pe întreg teritoriul, doar în unele zone un pic mai dificilă, din aceste considerente, **circulației** i s-a atribuit calificativul 1. **Vizibilitatea** în parc poate fi apreciată cu calificativul 2. Cea mai bună vizibilitate este în livadă și de-a lungul aleilor care duc de la poarta principală și cea secundară spre conac.

Compoziția parcului prezintă cinci sectoare bine definite, primele trei fiind strâns legate de conac și formând partea festivă a parcului. Celelalte două țin de construcțiile auxiliare și livadă (fig. 2) și sunt mai simple. Sectoarele sunt delimitate prin alei care, pe lângă funcția clasică de circulație, o mai au și pe cea de separare.

Primul sector, cel din stânga conacului, este delimitat de livadă și de sectorul al doilea, care are forma de triunghi cu laturile rotunjite. Ca delimitare dintre aceste sectoare servește o alee cu castani seculari, aceasta fiind cea mai festivă dintre toate, întrucât ea

conduce de la intrarea principală pe teritoriul parcului spre conac (fig. 1). Aleea este bine întreținută, având o frumusețe deosebită; pe aici treceau caretele oaspeților care veneau la moșie. În partea dreapta, unde sectorul face conjunctură cu conacul, sunt trei arbori de molid comun (*Picea abies* L.), dintre care 2 sunt uscați (fig. 3); cu toate acestea, arborii arată monumental și impresionează prin înălțime și dimensiunea crengilor. Dinspre livadă, sectorul este mărginit de castani comuni. De-a lungul aleii rotunjite sunt plantați arbori de tei argintiu (*Tilia tomentosa*), partea linară este însoțită de tuia estică (*Platycladus orientalis* L.), molid comun și cireș (*Prunus avium*). Acest sector este deosebit de important, deoarece pe terenul lui a fost creată o movilă artificială pe care sunt plantați arbori diverși. Movila este destul de vizibilă din depărtare, în partea nordică și în cea vestică ale acesteia au crescut o mulțime de puieti care fac dificil accesul spre ea. O alee scurtă, de-a lungul căreia sunt plantați arbori de tei cu frunza mică (tei pucios) (*Tilia cordata* Mill.), duce spre punctul de întâlnire a încă 2 alei, în acest loc cândva a fost un havuz. În total, există 3 alei interioare ale sectorului, care se contopesc în una singură, ce conduce spre conac. La un capăt al aleii centrale a fost creată o compoziție decorativă formată din molizi comuni și un arbore cu lemn galben (*Cladrastis lutea* K.). Cea de-a treia alee mică nu se evidențiază prin ceva deosebit.

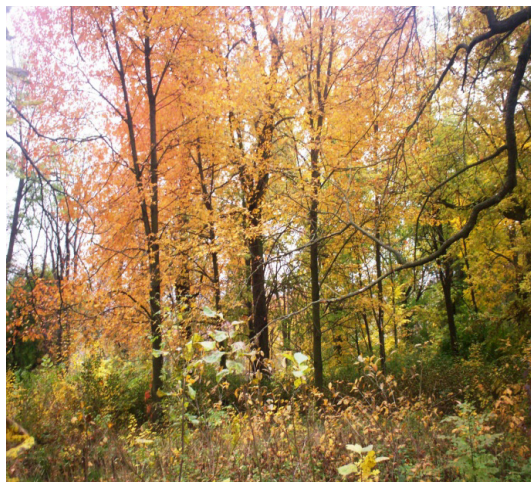

Fig. 2. Vedere în livada parcului

Sectorul al doilea al parcului are forma unui triunghi rotunjit. El este mărginit pe din părți de aleea centrală și de cele două mici sectoare ale parcului. Aceasta zonă este deosebit de frumoasă. Din odăile conacului se deschidea o frumoasă priveliște spre havuzul din centrul porțiunii de parc. Din păcate, astăzi havuzul nu funcționează. Poziția lui este accentuată printr-un gard viu de cimișir, de formă circulară. Împrejurul havuzului sunt plantați arbori solitari de tuia orientală (*Platyclusus orientalis*) și molid comun, câte unul pe fiecare parte a ex-havuzului, iar în partea lui estică cresc doi copaci de tuia orientală. Spre colț au fost sădiți un arbore de ginko biloba (*Ginko biloba* L.) și unul de castan comun. Pe marginea aleii, în direcția conacului sunt aliniați câțiva brazi argintii (*Abies alba*) și molizi argintii (*Picea punges*), precum și un arbore de molid și altul de brad. Această zonă a parcului este îngrijită satisfăcător.

În partea estică a acestui sector au fost amenajate alte două porțiuni de parc, ambele în formă de triunghi cu colțurile rotunjite. Aceste sectoare sunt cu mult mai mici decât cele analizate anterior. Ele făceau legătura dintre conac și clădirile de uz gospodăresc de pe moșie, deci aveau funcții casnice, din acest motiv aspectul lor este mai puțin decorativ. Aceste două porțiuni de parc sunt relevante doar prin arborii de pin negru (*Pinus nigra*) și molid comun. Cu părere de rău, partea aceasta de parc este întreținută nesatisfăcător, aici fiind depistate resturi de materiale de construcție și alte deșeuri.

Fig. 3. Peisaj în sectorul de după conac

Fiind la mare distanță de clădirea principală și în apropierea imediată a construcțiilor gospodărești, acestor tă.

Între conac și clădirea pentru oaspeți a fost amenajată o arie a parcului de o frumusețe aparte. Aspectul distinctiv i-l conferă cei trei arbori de mesteacăn (*Betula pendula*), înalți și cu crengile scurte, crescute la mare înălțime. De partea cealaltă, lângă casa pentru oaspeți, cresc arbuști de glicina chinezească (*Wisteria sinensis*), aceștia sunt deosebit de frumoși primăvară, când se acoperă cu flori violete. Acest sector, împreună cu primul, formează un ansamblu armonios, fiind dispus de-a lungul unei axe compoziționale a parcului.

Cel de-al cincilea sector al parcului este situat în spatele conacului și are forma unui hipodrom, adică este un dreptunghi rotunjit la un capăt. Baza sectorului este paralelă cu clădirea conacului, partea rotunjită comunică direct cu livada. Din mijlocul bazei sectorului, o alea conduce spre un havuz rotund, care nu funcționează. De-a lungul aleii, pe fiecare parte, până la havuz, sunt plantați arbori de conifere: molid argintiu, brad argintiu și molid înțepător argintiu (*Picea punges argentea*). În continuare, se evidențiază câțiva copaci: un brad caucazian (*Abies nordmanniana*), un molid oriental (*Picea orientalis*), un arbore de cununița (*Spirae chamaediyfolia* L.) și un castan comun. De o parte și de cealaltă a segmentului rotunjit au fost plantați pomi de cireș. Aleea, începând de la

latura de bază a sectorului, se prelungește prin toată livada, terminându-se cu clădirea băii. Unii specialiști presupun că în fața băii fusese un havuz [1], însă noi nu am găsit vreo dovadă plauzibilă. Pe marginile acestei alei au fost plantați arbori de tuia orientală și pin neted (*Pinus strobus*). Cândva o pergolă străbătea întreaga livadă, paralel cu aleea din centrul sectorului-hipodrom. Ea începea de la casa pentru oaspeți și se termina la clădirea băii, vizitatorii conacului și stăpânii având acces spre acest obiect pe căi distincte [3].

Inițial, în parcul Ivancea au fost plantate circa 40 de specii de arbori, astăzi numărul acestora s-a redus. De origine locală se consideră doar 12 specii, celelalte 28 fiind de origine străină [5]: nord-americană, europeană sau asiatică. Cele mai exotice specii de conifere sunt: tuia occidentală (*Thuja occidentalis*), molidul caucazian (*Picea orientalis*), bradul alb (*Abies alba*), pinul neted (*Pinus strobus* L.); dintre foioase: teiul cu frunza mare (*Tilia platyphyllos* f. *laciniata*), ulmul de munte (*Ulmus scraba* Mill.); dintre arbuști: glicina chinezească (*Wisteria sinensis* Sw.), spireea cu frunza mică (*Spirae micropetala* Zab.) ș. a.

CONCLUZII

1. Schema parcului și situația actuală a obiectului ne determină să afirmăm că parcul a fost amenajat în stil mixt, cu abordarea conceptului de „villa rustica”.

2. Au fost evaluate un șir de caracteristici ale parcului precum: vizibilitatea, accesibilitatea, caracterul estetic și recreativ.

3. Studiul pe teren al parcului a relevat că acesta este într-o stare bună.

4. Cele mai multe specii de arbori și arbuști (28 din 40) sunt de altă origine decât cea locală, ceea ce denotă importanța colecției dendrologice a parcului.

5. Cea mai dificilă problemă privind managementul parcului este situația juridică a obiectului.

NOTĂ. Cercetările au fost realizate cu suportul Federației Mondiale a Savanților, căreia îi prezentăm mulțumirile noastre.

REFERINȚE

1. КРАВЧУК, Ю.П., ВЕРИНА, В.Н., СУХОВ, И.М. *Заповедники и памятники природы Молдавии*. Кишинев: Штиинца, 1976, 312 с.
2. СОСÎRȚĂ, Р. СЮВАНУ, С. *Parcurile vechi moșierești din zona centrală a Republicii Moldova*. În: *Mediul Ambiant*, 2013, nr. 2 (68) aprilie, pp. 41-45.
3. ДОРМИДОНТОВА, В.В. *Гармония искусства и природа*. Кишинев: Штиинца, 1992. 142 с.
4. МОИСЕЕВ, В.С., ЯНОВСКИЙ, Л.Н., МАКСИМОВ, В.А. и др., *Строительство и реконструкция лесопарковых зон (На прим. Ленинграда)*. Стройиздат Ленингр. отд-ние: Ленинград, 1990, 287 с.
5. ЛЕОНТЬЕВ, П. *Парки Молдавии*, Картя Молдовеняскэ. Кишинев, 1967, 95 с.
6. ГЕЙДЕМАН, Т.С. *Определитель высших растений Молдавской ССР*. Кишинев: Штиинца, 1986, 638 с.
7. TARHON, P. *Parcurile vechi moșierești de pe teritoriul Republicii Moldova – prezentul și viitorul lor. Creșterea impactului cercetării și dezvoltarea capacității de inovare*. Conferința științifică cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a a USM. Rezumatele comunicărilor Științe ale naturii și exacte, vol. I, ed. CEP USM: Chișinău 2011. pp. 385-388
8. The Museum of Popular Art from Ivancea. <http://www.casavinului.md/eng/Ivanca> (accesat 23.11.2013)
9. Filialele muzeului. <http://muzeu.md/ro/filia-le> (accesat 24.11.2013)
10. Concepția Proiectului de revitalizare, muzeificare și includere în circuitul turistic național și internațional a complexului arhitectural-istoric „Conacul Balioz” din s. Ivancea, Orhei, filială a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală. Chișinău, 2007.
11. Contractul de locațiune nr. 105 din 17.10.2006 între Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală și SRL „Casa Vinului”.
12. Contractul de colaborare nr. 106 din 17.10.2006 între Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală și SRL „Casa Vinului”.
13. Raportul Comisiei de anchetă pentru investigarea cazurilor de demolare și deteriorare, în perioada anilor 1993-2012, a unor monumente istorice incluse în Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat. Chișinău, 2013.

REZUMAT**Parcul din Ivancea, monument al naturii.**

Lucrarea prezintă starea curentă a parcului vechi moșieresc (boieresc) Ivancea din satul Ivancea, raionul Orhei. Parcul a fost creat în 1880 pe moșia lui K. A. Balioz. Suprafața lui este de 3,5 ha, parcul fiind valoros pentru speciile exotice de plante, care au o deosebită semnificație dendrologică, istorică și culturală.

ABSTRACT

Ivancea Park, Natural Monument. The paper presents the current state of the old landowner (boyar's) park Ivancea in the village of Ivancea, Orhei

district. The park was created in 1880 on the estate of K.A. Balioz. Its area is of 3.5 ha, the park is valuable for the exotic species of plants, having special dendrologic, historical and cultural significance.

РЕФЕРАТ

Парк Иванча–памятник природы. Эта статья представляет текущее состояние старого боярского парка из села Иванча, Орхей. Парк был создан в 1880 году в имении К. А. Балиоза. Его площадь - 3,5 га, парк представляет ценность экзотическими видами растений, имеющих дендрологическое и историко-культурное значение.